

A humán erőforrás fejlettségének becslése települési szinten Magyarországon

Dr. Lipták Katalin
tanszékvezető, egyetemi docens
Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar

Budapest, 2018. november 13.

VILÁG- ÉS REGIONÁLIS GAZDASÁGTAN INTÉZET

Előadás felépítése

- Kutatási kérdés
- Human Development Index (HDI) módszertana és becslési lehetőségei kisebb területi egységek esetében
- Egy becslési lehetőség települési szinten
- Következtetések

VILÁG- ÉS REGIONÁLIS GAZDASÁGTAN INTÉZET

Kutatási kérdés

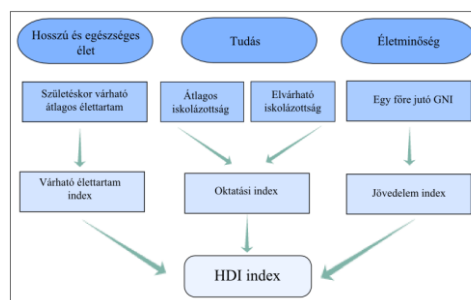
- A magyarországi településeknél milyen mértékben változott a humán potenciál az egyes népszámlálási adatok tükrében és milyen térszerkezeti változások történtek?

VILÁG- ÉS REGIONÁLIS GAZDASÁGTAN INTÉZET

A Human Development Index összetevői

Forrás: Saját szerkesztés

VILÁG- ÉS REGIONÁLIS GAZDASÁGTAN INTÉZET

HDI értékek meghatározása

$$I_i = \frac{X_i - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}}$$

ahol: X_i = a változó aktuális értéke,
 $X_{\max}$ = a változó rögzített maximális,
 $X_{\min}$ = a változó rögzített minimális értéke.

$$HDI = \sqrt[3]{I_1 \times I_2 \times I_3}$$

VILÁG- ÉS REGIONÁLIS GAZDASÁGTAN INTÉZET

Territoriális szint	Mutató megnevezése	Alkalmazott indikátorok	Indikátorok forrása
ország	humán fejlettségi index (HDI)	születéskor várható átlagos élettartam (év) tanulási és hallgatói részvétel a képzés minden szintjén a teljes népességhez viszonyítva (%) analfabéták aránya (%) egy főre jutó GNI (EUR/IS)	Eurostat adatbázis
régió	módosított humán fejlettségi index (MHDI)	születéskor várható átlagos élettartam (év) tanulási és hallgatói részvétel a képzés minden szintjén a teljes népességhez viszonyítva (%) analfabéták aránya (%) háztartások rendelkezésre álló nettó jövedelme (EUR/IS)	Eurostat adatbázis
megye	módosított humán fejlettségi index (MHDI)	születéskor várható átlagos élettartam (év) 15 év fölötti korosztályban a legalább általános iskola 8. osztályt elvégzettek aránya (%) felhívókai végzettséggel rendelkezők aránya a 25 év feletti népesség körében (%) egy főre jutó SZJA alapot képező jövedelem (FV/IS)	Datatar adatbázis (KSH) Territoriális Statisztika évkönyv (KSH)
kistérség	kistérségi humán fejlettségi index (HDI)	születéskor várható átlagos élettartam (év) 15 év fölötti korosztályban a legalább általános iskola 8. osztályt elvégzettek aránya (%) felhívókai végzettséggel rendelkezők aránya a 25 év feletti népesség körében (%) egy főre jutó SZJA alapot képező jövedelem (FV/IS)	Datatar adatbázis (KSH) Territoriális Statisztika évkönyv (KSH)
település	települési humán potenciál (THP)	100 fő 60 év feletti lakosra jutó 0-14 évesek száma (IS) 7 évesnél idősebb népesség által elvégzett osztályok száma átlagosan (osztályszám) egy főre jutó SZJA alapot képező jövedelem (FV/IS)	Népszámlálás (KSH) Datatar adatbázis (KSH)

VILÁG- ÉS REGIONÁLIS GAZDASÁGTAN INTÉZET

Települési szintű humán potenciál számítása

- 100 fő 60 év felettre lakosra jutó 0-14 évesek száma, amely az öregségi hányadoshoz hasonlóan a település előregedését szemlélteti, adathiány miatt a születéskor várható átlagos élettartam helyett ezt alkalmaztam (ebből az indikátorból képeztem az öregségi indexet).
- 7 évesnél idősebb népesség által elvégzett osztályok száma átlagosan, amely egy adott településen élők iskolázottsági színvonaláról ad információt (ezt az indikátort felhasználva az oktatási indexet számoltam ki).
- Egy főre jutó SZJA alapot képező jövedelem, amely a település jövedelmi szintjét mutatja (ezt az indikátort felhasználva a jövedelem indexet számoltam ki).

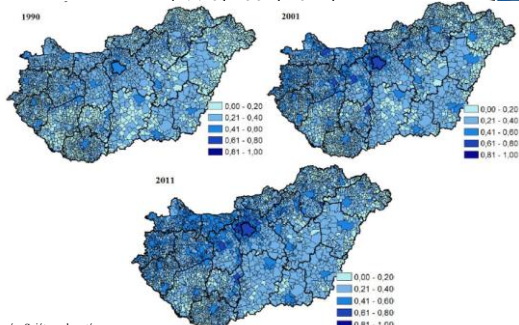
$$THP = \sqrt[3]{I_1 \times I_2 \times I_3}$$

VIAC-És REGIONÁLIS GAZDASÁGTAN INTÉZET

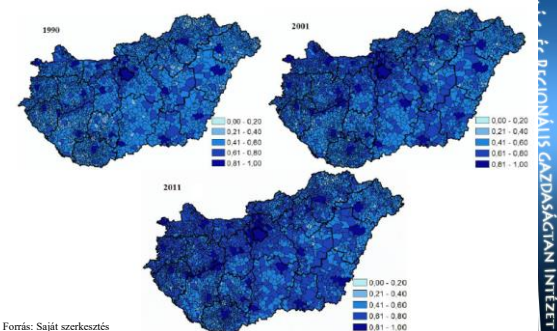
Magyarországi települések jövedelmi indexei (1990, 2001, 2011)

VIAC-És REGIONÁLIS GAZDASÁGTAN INTÉZET

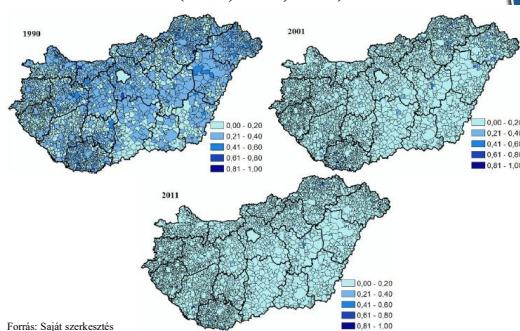
Magyarországi települések oktatási indexei (1990, 2001, 2011)

VIAC-És REGIONÁLIS GAZDASÁGTAN INTÉZET

Magyarországi települések öregségi indexei (1990, 2001, 2011)

VIAC-És REGIONÁLIS GAZDASÁGTAN INTÉZET

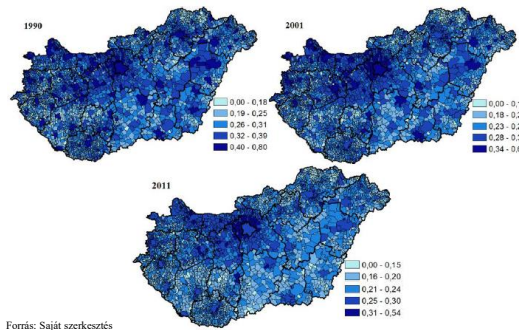
- Az öregségi index esetében 2001-től nagyon alacsony értékeket kaptam, ennek az oka, hogy néhány település – a roma lakosság magas aránya és magas természetes szaporodási rátája miatt – kedvezőnek tűnő, de mégis kedvezőtlen demográfiai helyzetet mutat.
- 2001-ben az országban a legmagasabb 100 fő 60 év feletti lakosra jutó gyermekszám Csenyétében volt, ez az érték 740 fő. Abszolút számokban kifejezve a településen 25 fő 60 év feletti lakosra abban az évben 185 gyermek jutott (a település állandó lakosságának 396 fő volt és a népszámlálási adatok alapján 94%-a a településen élőknek roma származású).
- Nagyon magas öregségi index értékeket kaptam azokon a településeken, ahol alig van roma lakosság és nagyon kevés gyermek születik: 2001-ben Keresztéten alig 7% vallotta magát roma lakosnak, a teljes népességszám 28 fő volt, ebből 22 fő 60 év feletti lakos és csupán 1 gyermek volt a településen a népszámláláskor. Hasonló volt a helyzet Tornabarakonyban, Debrétén, Vaszarón, Dötkön, Simán és Irotán.

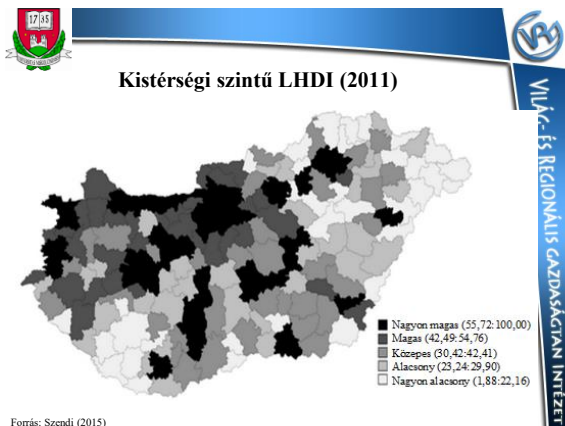
VIAC-És REGIONÁLIS GAZDASÁGTAN INTÉZET

Magyarországi települések humán potenciál értékei (1990, 2001, 2011)

VIAC-És REGIONÁLIS GAZDASÁGTAN INTÉZET

- Ahogy Rechnitzer és Smahó (2005) is írják, a humán erőforrások területi elemzésekor új helyzet előtt állunk, mivel nem egyetlen tényezővel kívánjuk jellemezni ezt a fejlődést hordozó erőforrást, hanem a hatásmechanizmusaiival, azokkal a tényezőrendszerrel, amelyek leginkább befolyásolják az adott térség humán erőforrását.
- Úgy vélem, hogy a fent bemutatott módszer alkalmas a települési humán potenciál számítására és ezáltal a regionális gazdaságtani és térszerkezeti folyamatok elemzésére is.

10 legmagasabb THP értékkel rendelkező települések 2011-ben

Település	THP (2011)	Változás 2001-hez képest	Változás 1990-hez képest	Oktatási index (2011)	Öregégi index (2011)	Jövedelem index (2011)
1. Telki	0,544	-0,065	0,068	0,986	0,164	1,000
2. Nagykövácsi	0,438	-0,064	-0,087	0,962	0,118	0,740
3. Herceghalom	0,435	0,048	-0,074	0,842	0,143	0,687
4. Üröm	0,432	0,044	0,038	0,914	0,109	0,805
5. Remeteszőlős	0,430	-0,062	-0,045	1,000	0,105	0,755
6. Budajenő	0,421	-0,035	0,055	0,916	0,087	0,944
7. Csapi	0,407	0,082	0,248	0,270	0,701	0,357
8. Keszű	0,403	0,035	0,108	0,786	0,141	0,591
9. Győrzámoly	0,403	0,058	0,025	0,787	0,141	0,590
10. Diósd	0,401	-0,025	-0,070	0,918	0,097	0,727

Forrás: Saját szerkesztés

10 legalacsonyabb THP értékkel rendelkező települések 2011-ben

Település	THP (2011)	Változás 2001-hez képest	Változás 1990-hez képest	Oktatási index (2011)	Öregégi index (2011)	Jövedelem index (2011)
1. Varbó	0,000	-0,154	-0,131	0,599	0,000	0,403
2. Csenyétó	0,000	0,000	-0,094	0,000	1,000	0,000
3. Nemeskísfalud	0,042	-0,134	-0,148	0,249	0,009	0,033
4. Bakonyáság	0,044	-0,160	-0,137	0,598	0,001	0,204
5. Vekerd	0,051	-0,037	-0,114	0,399	0,004	0,084
6. Szárisz	0,059	-0,142	-0,177	0,499	0,003	0,146
7. Becskeháza	0,064	-0,059	-0,082	0,577	0,002	0,245
8. Keléd	0,070	-0,044	-0,116	0,452	0,004	0,191
9. Baglad	0,071	-0,125	-0,193	0,544	0,005	0,119
10. Tornabarakony	0,071	0,015	0,022	0,279	0,008	0,166

Forrás: Saját szerkesztés

- Következtetések**
- A humán fejlettség indexének meghatározása országos, régiós, megyei és kistérségi szinten régóta elérhető.
  - Kísérlet tettem a települési szintű humán fejlettségi értékek meghatározására új számítási módszertan alkalmazásával, a kapott eredményeket reálisnak és elfogadható becslésnek tartom.
  - Megállapítható, hogy a három népszámlálási évben a magyarországi humán potenciálban csökkenés tapasztalható és a térszerkezetben kisebb-nagyobb mértékű változások figyelhetőek meg.
  - A korábbi LHH-s térségek együtt mozognak és javulás nem figyelhető meg.
  - A centrum térség és a megyeszékhelyek pozíciói kiemelkednek a humán fejlettség tekintetében is.
  - A rendszerváltás óta a centrum és periféria térségek települései közötti humán potenciált tekintve egyre nagyobb a szakadék, amíg a centrum térségekben a humán potenciál erősödése figyelhető meg, addig a perifériákon a csökkenés jellemző.

Köszönöm a figyelmet!

liptak.katalin@uni-miskolc.hu